

Yleisesitys bylinoista

LAURI HARVILAHTI *Bylinat*. Venäläistä kertomaruunoutta. SKS. Helsinki. 181 s.

Venäläinen kansanrunous on suomalaisille lukijoille miltei tuntematonta. Siitä on lyhyt yleiskatsaus K. V. Čistovin teoksessa »Venäläinen perinnekulttuuri» (1976), kun taas A. O. Väisäsen toimitamaan »Muinai-Venäjän sankarirunoja» (1946) sisältyy kokoelma vapaasti käännettyjä venäläisiä bylinoita. Lauri Harvilahden *Bylinat*-teos sitä vastoin antaa tarpeellisen kokonaiskatsauksen bylinoiden lajista ja sen keskeisistä ongelmista.

Mikä on bylina? Termi »bylina» tuli käyttöön 1830-luvulla. Oikeastaan se merkitsee todella tapahtuneita tosiseikkoja, mutta aluksi sen tulkittiin virheellisesti tarkoittavan muinaisrunoja, ja tässä merkityksessä se jäikin virallisena terminä käyttöön. Kansanomaisesti käytetään sen asemesta yleisesti *starina*- tai *starinka*-sanaa (vanhanaikainen runoelma, sanasta *staryj* 'vanha'). Bylina on määritelty erikoiseksi eepin kansanlaulun lajiksi, joka usein liittyy löyhästi johonkin historialliseen liikkeeseen tai tapahtumaan ja jota koristaa runsas mielikuvitus tai hyperbola (Harkins).

Harvilahden teos antaa yleiskatsauksen bylinoiden keräämisestä, laulajista, tyylistä, tutkimisesta jne. Hän on onnistuneesti keskittänyt katsauksen bylinan laulajista kuuluisaan Rjabininin runolaulajasukuun. Tämä neljä sukupolvea käsittävä sukuhaara alkaa patriarkka Trofim Rjabininista ja jatkuu hänen poikaansa Ivan Trofimovičiin, tämän kasvattipoikaan Ivan Trofimovičiin ja hänen poikaansa Pjotr Rjabinin-Andrejeviin.

Yleiskatsaus bylinan teksteihin perustuu enimmäkseen Trofim Rjabininin ja muidenkin kokoamiin teksteihin. Ne tutustuttavat tarkemmin bylinoiden pääsankareihin Ilja Muromeciin ja Dobrynja Nikitiniin ja myös Aljoša Popovičiin, Djuk Stepanovičiin, Dunajhin, Vol'gaan,

Sadkoon ynnä muihin. Bylinoista esitetään lyhyet tiivistelmät teemoittain ja selityksin. Yksi kuuluisimmista bylinoista, »Ilja Muromec ja Solovej-ryöväri» on otettu mukaan kokonaan venäjäksi ja suomeksi.

Harvilahti tarkastelee varsin yksityiskohtaisesti bylinoiden tyyliä ja rakennetta kuten sanaston erikoisuuksia, metrumia, parallelismia, kertoa, motiiveja, episodeja, poetiikkaa ja valaisee esitystään näyttein. Hän viivähtää myös Parry-Lordin ns. formulatekniikan käsitteilyssä ja kirjoittaa: »Patricia Arant on käyttänyt Lordin formulateoriaa venäläisten bylinoiden tutkimuksessa, materiaalinaan mm. Trofim Rjabininin reperuaari. Teoria näyttää sopivan hyvin venäläiseen aineistoon» (s. 131). Samasta kysymyksestä on kirjoittanut myös William Harkins kokoelmassa *American Contributions to the Fifth International Congress of Slavists, II* (Mouton, 1963, s. 147–65), joka on jäänyt Harvilahdelta mainitsematta. Arantin mukaan bylinan säkeessä on kaksi formulaa, Harkinsin mukaan kolme. Kun Arantin systeemi on peräisin Parry-Lordin jugoslaviaalaisten eepisten laulujen analyysistä eikä se vastaa hyvin bylinoiden säerakennetta, Harkinsin 3-segmenttinen formula sopii tarkoitukseen paremmin.

Luku »Bylinoiden tutkimuksesta» on kauttaaltaan korrekti. 1930-luvun puoliväli oli venäläisen kansanrunouden tutkimuksen historiassa vallankumouksellinen ja olisi ansainnut yksityiskohtaisemman käsittelyn. Harvilahti toteaa, että »Skaftymovia on arvosteltu bylinoiden aatesisällön tutkimuksen laiminlyömisestä» (s. 137). Itse asiassa joutuivat Neuvostoliitossa Skaftymovin lisäksi ankan arvostelun kohteeksi muiden muassa Propp ja Žirmunskij, joiden piti julkisesti tunnustaa erehdyksensä ja luovata tehdä parannus. Hallituksen ja puolueen sekaantuminen folkloristien työhön kulminoitui Neuvostoliitossa v. 1936, kun alettiin esittää Demjan Bednyjn oopperaa »Bogatyri» (Bylinan sankarit), jossa kuvattiin bylinan heeroksia

Kirjallisuutta

silloisen tavan mukaan negatiivisesti. Oopperan johdosta ei-folkloristit kävivät sanasotaa kaikissa sanomalehdissä, ja se loppui siten, että bylinoiden luojiksi todistettiin virallisesti työväestö ja bylinoiden sankarit venäläisiksi patriooteiksi. Folkloristien tuli nyt työskennellä marksismi-leninisin teoreetikkojen ja neuvostoliittolaisten historioitsijoiden määrysten mukaan. Heidän tuli henkensä kaupalla varoa osoittamasta kansanrunoudessa mitään laina-aineita ja todistaa vain aineistonsa venäläiseksi ja työläisten ja talonpoikien luomaksi. Tuloksena oli sellaisia epäonnistuneita teoksia kuin Proppin »Russkij geroičeskij epos» (Venäläinen sankariepos, 1955).

»Uuden historismin» puoltajien joukosta on Bylinat-kirjassa mainittu joukko tutkijoita, mm. B. A. Rybnikov, mutta ei kaikkein huomattavinta heistä, M. M. Pliseckijä. Pliseckijn teos »Istorizm russkih bylin» (Historismi venäläisissä bylinoissa, 1962) hyödyntää enimmäkseen maantieteellisiä nimiä, jotka esiintyvät bylinoissa ja osoittavat, että bylinat olivat syntyneet Vanhalla Venäjällä ennen 1300-lukua. Rjabinin sitä vastoin antaa bylinoille mielivaltaisesti historiallisten dokumenttien arvon pyrkien löytämään bylinoiden sankareille ja tapahtumille reaalisen taustan.

Harvilahti luo Bylinat-teoksessa myös lyhyen yleiskatsauksen balladeihin. Voisi kysyä, olisiko ollut sopivampaa esitellä balladien asemesta bylinoiden jatkajia, ns. uusia lauluja (*noviny*), jotka syntyivät vanhojen eppisten laulujen (*stariny*) esikuvan mukaan Stalinin aikana. Tai sitten myös »historiallisia lauluja» (istoričeskie pesni), bylinoiden sukulaislajia, jota viljeltiin 1500-luvulta alkaen.

Harvilahden teos päättyy lukuun »Lyhyt katsaus runoepiikkamme venäläisiin lainoihin», jossa hän antaa hyvän yleiskatsauksen suomalaisen kansanrunouden mahdollisista venäläisistä ja ukrainalaisista lainoista, joita ovat tutkineet mm. Kaarle Krohn, V. J. Mansikka ja Martti Haavio.

Teos on toimitettu huolellisesti. Painovirheistä pistää silmään yksi toistuva, nimittäin W. Steiniz pro Steinitz.

Harvilahden yleisesitys venäläisistä bylinoista on asiantunteva ja hyvä. Se nojautuu pääasiassa neuvostotutkijoiden töihin, kun taas länsimaisten folkloristien tutkimuksia on otettu vähemmän huomioon. Teos soveltuu erinomaisesti opiskelijoiden kurssikirjaksi. On ilahduttavaa, että Suomi on saanut Lauri Harvilahdessa V. J. Mansikan jälkeen venäläisen folkloren lupaavan asiantuntijan.

FELIX J. OINAS